

Journal of Operational Research, 1997. – №98. – pp. 175–212.

12. Eisenbeis R., Ferrier G. and Kwan S. (1999) The informativeness of stochastic frontier and programming frontier efficiency scores: Cost efficiency and other measures of bank holding company performance. Federal Reserve Bank of Atlanta Working Paper #99-23

Reference:

1. Tolchin K.V. (2007). Ob otsenke effektivnosti deiatelnosti bankov [On assessing the effectiveness of banks]. In *Denhy y kredyt [Money and credit]*. Vol.9. (pp. 58–62). [in Russian].
2. Kondius I.S. (2015). Matematychni metody otsinky bankivskoi systemy [Mathematical Methods of Estimation of a Banking System]. *Ekonomichnyi forum – Economic forum*. №4. (pp. 396–403). [in Ukrainian].
3. Pilyavsky A., & Vovchak O., & Matsev Y., & Homa T. (2010). Efektyvnist diialnosti bankivskoi systemy (2005–2009 rr.). Metodolohiia analizu frontiv. [Efficiency of banking system activity (2005–2009). Methodology of front analysis]. In *Visnyk NBU [Bulletin of the National Bank of Ukraine]*. Vol.4. (pp. 16–22). [in Ukrainian].
4. Moyshev S.R. & Kruglov A., & Kuzmin M.M. (2007). Efektyvnost rossiyskikh bankov: analytycheskyi otchet. [The efficiency of Russian banks: an analytical report]. *Tsentr ekonomycheskykh yssledovanyi MFPA. [MFAA Center for Economic Research]*. P.19. [in Russian].
5. Sarkisian V.R. (2009). Sutnist ta zmist poniattia «efektyvnist diialnosti komertsiiinoho banku». [The essence and content of the concept of «commercial bank activity efficiency»]. *Zb. nauk. prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy. [Coll. Sciences. of the National University of the State Tax Service of Ukraine]*. Vol.1. (pp. 251–258). [in Ukrainian].
6. Tolchyn K. V. (2007). Ob otsenke effektivnosti deiatelnosti bankov. [On the evaluation of the efficiency of banks]. *Denhy y kredyt. [Money and credit]*. Vol.9. (pp. 58–62). [in Russian].
7. Park B., Simar L., Weiner C. (1999). The FDH estimator for productivity efficiency scores: Asymptotic Properties. *Econometric Theory*. №16. P. 855–877.
8. Grosskopf, Shawna, (1996), «Statistical inference and nonparametric efficiency: A selective survey». *The Journal of Productivity Analysis* №7, pp 161–176.
9. Charnes A., Cooper W. W., Lewin A. Y., Seiford L. M. (1994). Data envelopment analysis: Theory, methodology, and applications. Boston: Kluwer Academic publisher. MA.
10. Farrell M.J. (1957). The measurement of productive efficiency. *Journal of the Royal Statistical Society*. № 120, pp. 253–289.
11. Berger, A. N., Humphrey D. B. (1997). Efficiency of Financial Institutions: International Survey and Directions for Future Research. *European Journal of Operational Research*. №98, pp. 175–212.
12. Eisenbeis R., Ferrier G. and Kwan S. (1999) The informativeness of stochastic frontier and programming frontier efficiency scores: Cost efficiency and other measures of bank holding company performance. Federal Reserve Bank of Atlanta Working Paper №99–23.

Рецензент д.е.н., професор Вахович І.М.

DOI: <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-4-31>

УДК 336.77.067

Мігулка О.О., аспірант кафедри економіки та менеджменту

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ

У статті проаналізовано особливості ідентифікації та оцінювання ризиків компаній, задіяних у лізинговому бізнесі та запропоновано власну систему класифікації ризиків лізингодавців, лізингоотримувачів, кредиторів, продавців (виробників) та страхових компаній. Показано, що незважаючи на те, що в основу кредитних та лізингових операцій покладено однакові принципи, такі як платність, строковість та повернення, проте у лізинговому бізнесі на відміну від кредитування виникає необхідність врахування усіма учасниками лізингової угоди нової групи майнових та пов'язаних із ними ризиків. Відзначено, що, з одного боку, відсутність законодавчо встановлених вимог щодо резервування капіталу українськими лізинговими компаніями відкриває їм більший доступ до своїх фінансових ресурсів, проте, з іншого боку, така ситуація може спричинити значну недооцінку ними рівня ризику свого портфеля активів.

Ключові слова. Лізинг, лізингодавець, лізингоодержувач, лізингові ризики, достатність капіталу, фінансовий лізинг, операційний лізинг.

Мігулка О.О.

СУЩНОСТЬ И КЛАССИФИКАЦИЯ РИСКОВ ФИНАНСОВОГО ЛИЗИНГА

В статье проанализированы особенности идентификации и оценки рисков компаний, задействованных в лизинговом бизнесе и предложено собственную систему классификации рисков лизингодателей, лизингополучателей, кредиторов, продавцов (производителей) и страховых компаний. Показано, что несмотря на то, что в основу кредитных и лизинговых операций возложено одинаковые принципы, такие как платность, срочность и возврат, однако в лизинговом бизнесе в отличие от кредитования возникает необходимость учета всеми участниками лизинговой сделки новой группы имущественных требований по резервированию капитала украинскими лизинговыми компаниями открывает им больший доступ к своим финансовым ресурсам, однако, с другой стороны, такая ситуация может привести к значительной недооценки ими уровня риска своего портфеля активов.

Ключевые слова. Лизинг, лизингодатель, лизингополучатель, лизинговые риски, достаточность капитала, финансовый лизинг, операционный лизинг.

Migulka O.

ESSENCE AND CLASSIFICATION OF FINANCIAL LEASING RISKS

The article analyzes the features of identification and risk assessment of companies involved in the leasing business and proposes its own risk classification system for lessors, lessees, lenders, sellers (manufacturers) and insurance companies. It is shown that despite the fact that the principles of credit and leasing operations are entrusted with the same principles, such as payment, maturity and return, however, in the leasing business, unlike lending, it becomes necessary to take into account all participants in the leasing transaction of a new group of property and related risks. It was noted that, on the one hand, the absence of legislatively established requirements for capital reservation for Ukrainian leasing companies gives them greater access to their financial resources, however, on the other hand, this situation can lead to a significant underestimation of the risk level of their asset portfolio.

Keywords. Leasing, lessor, lessee, leasing risks, capital adequacy, financial leasing, operating leasing.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Ринок лізингу розвивається в Україні надзвичайно швидкими темпами. Лише за 2018 рік компаніями – учасниками Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців» надано в лізинг техніки та обладнання на 61% більше, ніж 2017 року. У результаті у 2018 році обсяг нового бізнесу (вартість профінансованих об'єктів лізингу) склав 14,95 млрд. грн. [1].

Поведінку усіх учасників лізингових угод, а саме, кредитних організацій, лізингоодержувачів та постачальників слід досліджувати із врахуванням наявності ефекту невизначеності. Врахувавши наявність недосконалого українського законодавства, яке регулює кредитні відносини між учасниками ринку, складну соціально-економічну ситуацію у вітчизняній економіці, слабкість української банківської системи, аналіз та оцінювання ризиків лізингового кредитування має сьогодні визначальне значення для успішного функціонування лізингової компанії та уникнення її банкрутства.

Розвиток лізингового бізнесу на сьогодні сягнув тієї стадії, коли лізингова компанія уже не є звичайним агентом банку при укладанні лізингових угод, а приймає на себе більшість ризиків, пов'язаних із лізингом, отримуючи при цьому відповідну плату за ці ризики. Це говорить про необхідність розроблення ефективної та дієвої системи класифікації та управління ризиками лізингових компаній, в основу якої покладено аналіз та оцінювання ризиків як окремої лізингової операції, так і всієї компанії в цілому.

Аналіз останніх наукових досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Сьогодні у науковій літературі можна зустріти багато підходів до класифікації ризиків лізингової діяльності. Так, наприклад, А. Коваленко пропонує для цього використовувати класифікацію, розроблену аудиторською групою Coopers & Lybrand і викладену в Загальних принципах управління ризиками (Generally Accepted Risk Principles – GARP). GARP виділяє шість груп ризиків: ринкові, кредитні, ризики концентрації, ризики ліквідності, операційні ризики, ризики процесів [2, с. 32]. У наукових роботах Лі Каї, Цон Чі-Янга [6], Кишакевича Б.Ю. [8,9], Тригуб О.В. [10], Другової В.Т. [11] та інших знайшли своє відображення різні методи та системи ідентифікації та класифікації ризиків суб'єктів господарювання, які задіяні у лізинговому бізнесі. Проте у більшості досліджень лізинг не виокремлюється від традиційних кредитних операцій у сенсі оцінювання кредитних ризиків, тоді як некоректне зважування активів на ризик може мати наслідком серйозні диспропорції у резервуванні капіталу фінансовими установами.

Цілі статті – аналіз особливостей аналізу ризиків фінансового лізингу та розроблення системи класифікації ризиків усіх учасників лізингової угоди.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтування отриманих наукових результатів. Відповідно до останнього опитування Європейської комісії та Європейського центрального банку (ЄЦБ) SAFE за 2017 рік,

лізинг є ключовим джерелом фінансування для 48% малих та середніх підприємств (МСП) у ЄС (див. [2]). Це фактично підтверджується звітом Oxford Economics [3], в якому було встановлено, що 42,5% МСП використовували лізинг у 2013 році (порівняно з 40,3% у 2010 році), демонструючи тим самим, що лізинг стає все більш важливим джерелом фінансування багатьох європейських МСП.

Як зазначається у дослідженні Leaseurope (European Federation of Leasing Company Associations) (див. [4, с. 3]), ризики лізингової діяльності є суттєво меншими від ризиків традиційних кредитних операцій банку, проте цей факт не враховується у нормативних положеннях Базеля III. Існуючі сьогодні у Європі нормативні вимоги до капіталу значно завищують профіль лізингових експозицій під ризиком (див. рис. 1). Це стосується, зокрема, стандартизованого підходу, оскільки лізинговий актив не визнається прийнятною заставою. Зважування кредитного ризику у відповідності до пруденційних стандартів повинно відображати лише реальні базові ризики, не додаючи нічого лишнього. Некоректне зважування активів на ризик може мати наслідком втрату стимулів для прозорого та вигідного кредитування через відсутність справедливого розподілу капіталу та оцінювання реальної вартості фінансування. Leaseurope наводить вагомі аргументи на користь диференціації вагових коефіцієнтів ризику лізингового фінансування у випадку, коли актив належить лізинговій компанії протягом усього терміну дії лізингової угоди.

Регулятивний капітал європейських лізингових компаній			
Фактичні непередбачувані втрати (Unexpected loss) лізингового бізнесу у Європі 1,1%	8,3%	5,8%	5,3%
	Стандартизований підхід	IRB-Foundation Approach	IRB-Advanced Approach

Рис. 1. Порівняння регулятивного капіталу та непередбачуваних втрат у лізинговому бізнесі в Європі (складено автором на основі [4])

У дослідженні [5] наводяться аргументи, які вказують на існування різниці між рівнем ризику, характерного для лізингових та класичних банківських операцій. Так, протягом економічної кризи 2007-2011 років ймовірність дефолту за лізинговими угодами у країнах Європейського Союзу на однорічному горизонті становила 1,9%, тоді як середній показник для корпоративного банківського бізнесу становив 3% (2,5% для роздрібного банкінгу).

Проте багато фахівців вважають, що лізинг не слід виокремлювати від традиційних кредитних операцій у сенсі оцінювання кредитних ризиків. Так, фахівці незалежного бюро Міністерства фінансів США OCC (Office of the Comptroller of the Currency's) відзначають, що розмір кредитного ризику від лізингової діяльності має оцінюватися з використанням аналогічних критеріїв оцінювання ризику та втрат від позик, як це робиться для інших видів кредитів [2].

У роботі Л. Кай та Т. Чі-Янга [6] стверджується, що лізинг є механізмом розподілу ризику: лізингодавці (власники капіталу), які піддаються ризику, забезпечують страхування від систематичних коливань цін на капітал фінансово обмежених лізингоодержувачів, не схильних до ризику (позичальників капіталу). Наведено переконливі емпіричні дані, які вказують на те, що акції фірм з фінансовими обмеженнями та з високим коефіцієнтом лізингового капіталу отримують середню прибутковість на 7,35% нижчу, ніж фірми з низьким коефіцієнтом лізингового капіталу. Цю різницю Кай та Т. Чі-Янга називають негативною премією за лізинг капіталу. Аргументи, наведені у їхньому дослідженні вказують на те, що зобов'язання, пов'язані з лізингом і фінансовий борг не повинні враховуватися однаково в

бухгалтерському балансі підприємства, так як вони впливають на ризики і та акціонерний капітал протилежно.

Закон України "Про фінансовий лізинг" визначає загальні правові та економічні засади фінансового лізингу, під який розуміють вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу. За договором фінансового лізингу лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі) [7].

Особливістю оперативного лізингу є відсутність спеціального регулювання цього виду діяльності, спеціалізованої звітності щодо нього також немає. Через це доволі проблематично визначити реальний обсяг послуг з оперативного лізингу [8, с.190]. Проте оперативний лізинг в Україні функціонує і клієнтами його є здебільшого корпоративні клієнти, які звертаються до нього зазвичай для задоволення потреб у володінні легковими автомобілями.

При аналізі ризиків лізингового бізнесу слід врахувати, що при фінансовому лізингу відсоткова ставка є суттєво меншою, ніж при оперативному лізингу. Крім цього, поточні витрати (без врахування витрат, пов'язаних з експлуатацією об'єкта лізингу) і ризики оперативного лізингу беруть на себе здебільшого лізингодавці, тоді як при фінансовому лізингу лізингоотримувачі.

В Україні для лізингових компаній на відміну від банків не вироблено ніяких вимог з боку регуляторів щодо розрахунку лізингодавцями розміру резервів під активні операції та визначення ними величини достатності їхнього капіталу. У результаті лізингодавці (якщо це не банки) в Україні мають змогу самостійно розробляти власні системи ризик-менеджменту. З однієї сторони відсутність вимог вітчизняних регуляторів щодо резервування капіталу лізинговими компаніями під активні операції дає останнім можливість більш ефективно використовувати наявні у їх розпорядженні фінансові ресурси. Проте, з іншого боку, така ситуація може спонукати учасників лізингового бізнесу, у першу чергу лізингові компанії та кредиторів, до зловживання ситуацією та перевищення розумних норм ризику.

О.Тригуб пропонує вирішити цю проблему із "запровадження уніфікованого для всіх лізингових компаній підходу до управління кредитним ризиком (англ. Standardized Approach), коли всі активи фінансової установи класифікуються на декілька груп за рівнем їх кредитного ризику, і для кожної групи подібних активів встановлюється конкретне значення спеціального коефіцієнта кредитного ризику: від 0 до 100%" [10, с. 370].

Хоча кредитування та лізингові операції ґрунтуються на однакових принципах, таких як платність, строковість та повернення, проте основною відмінністю між кредитною та лізинговою угодами є те, що учасники останньої оперують не грошовими коштами, а майном. Це обумовлює появу нової групи майнових ризиків. Майнові ризики відіграють особливу роль у лізинговому бізнесі. Як правило, з метою зменшення їх впливу, компанії, що здійснюють лізингові операції, намагаються обмежитись лише фінансовим лізингом, оскільки для оперативного лізингу характерним є підвищений рівень ризикованості – період амортизації предмету лізингу є більшим за термін лізингової угоди. У результаті ймовірність не відшкодувати залишкову вартість майна в умовах відсутності попиту на нього є вищим у порівнянні із фінансовим лізингом.

На рис. 3. показано запропоновану нами класифікацію ризиків усіх учасників лізингової угоди. а саме, лізингодавців, лізингоодержувачів, кредиторів, продавців та страхової компанії. До групи загальних ризиків, які притаманні практично усім учасникам лізингової угоди, ми включили: політичні, податкові, валютні, інфляційні, процентні, адміністративні, юридичні та макроекономічні ризики.

Серед усіх ризиків лізингової компанії особливе місце займають кредитні ризики, які в певній мірі можна вважати наслідком майнових ризиків, а їх суть полягає у тому,

що вартість активів лізингодавця може зменшитись у зв'язку з нездатністю або небажанням лізингоодержувача повністю або частково виплачувати лізингові платежі. Слід зазначити, що прибутковість лізингових операцій у першу чергу пов'язана із рівнем кредитних ризиків лізингової компанії. Лізинг породжує кредитний ризик способами, подібними до інших типів забезпечених кредитних продуктів:

- лізингоодержувач не може виконувати свої договірні зобов'язання згідно лізингової угоди у зв'язку із діловими або фінансовими проблемами;

- банк може в кінцевому підсумку отримати майно і бути не в змозі повторно орендувати майно протягом певного періоду часу. Для такого майна також існує ціновий ризик в тому сенсі, що вартість майна може значно знизитися в порівнянні з його первісною вартістю, що призведе до збитків для банку, якщо він змушений буде розпоряджатись цим майном відповідно до вимог законодавства про лізинг.

ЗАГАЛЬНІ РИЗИКИ	
• Політичні • Податкові	• Валютні • Інфляційні • Процентні • Адміністративні • Юридичні • Макроекономічні
РИЗИКИ КРЕДИТОРА	РИЗИКИ ЛІЗИНГОВОЇ КОМПАНІЇ
• Кредитний ризик • Операційний ризик • Ринковий ризик	МАЙНОВІ РИЗИКИ
РИЗИКИ ЛІЗИНГООДЕРЖУВАЧА	• Ризики порушення умов постачання та обслуговування • Експлуатаційні ризики предмету лізингу • Ризики морального старіння • Ризики неможливості реалізації • Ризики втрати
• Ризики планування • Маркетингові ризики, пов'язані із вибором предмету лізингу • Експлуатаційні ризики • Виробничі ризики • Ризик зниження рентабельності • Ризик неплатоспроможності • Ризик банкрутства	КРЕДИТНІ РИЗИКИ
РИЗИКИ ПРОДАВЦЯ	• Ризик не виконання угоди • Ризик авансування продавця • Ризик порушення графіку платежів • Ризик зниження ціни активу
РИЗИКИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	РИЗИКИ ЛІКВІДНОСТІ
• Ризики неплатоспроможності лізингоодержувача • Ризики недотримання договірних зобов'язань • Майнові ризики • Ризик втрати ліквідності забезпечення	• Ризик зниження ліквідності предмету лізингу • Ризик зниження ліквідності заставного майна • Ризик вилучення предмету лізингу • Ризик зниження ціни вилученого предмету лізингу • Ризик продовження терміну відчуження вилученого майна
	ПОРТФЕЛЬНІ РИЗИКИ
	• Ризик структури портфеля в галузевому та територіальному розрізах • Ризик концентрації активів • Ризик концентрації джерел фінансування лізингових операцій
	ОПЕРАЦІЙНІ РИЗИКИ
	• Ризик персоналу • Ризик недотримання вимог щодо документування, контролю і моніторингу за предметом лізингу
	РЕПУТАЦІЙНИЙ РИЗИК
	• Ризик розірвання або зміни лізингової угоди, повернення у власність предмету лізингу • Ризик не виконання своїх юридичних або фідучіарних зобов'язань
	ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК
	• Ризик зміни процентних ставок • Ризик додаткового рефінансування у випадку дострокового розірвання лізингових угод або умовах падіння процентних ставок

Рис.3. Класифікація ризиків фінансового лізингу

* Розроблено автором

Ризик авансування постачальника — це вид кредитних ризиків, який полягає у неможливості або небажанні постачальника поставляти лізинговий актив у відповідності із угодою, за якою уже сплачено авансові платежі, що перевищують авансові платежі лізингоодержувача.

Ліквідність активу можна розглядати з точки зору його очікуваного терміну служби і швидкості, з якою він може бути конвертований в грошові кошти. Ризик ліквідності лізингу нічим не відрізняється. Лізинг може бути проданий, перепризначений або переданий іншим сторонам, але він не є таким ліквідним, як корпоративні облігації. Як і в разі позики, ліквідність предмету лізингу в значній мірі залежить від базової вартості активу, включаючи характер орендованого майна та параметри андеррайтингу, властиві предмету лізингу. Лізингова угода матиме високий ризик ліквідності, якщо вартість перепродажу орендованого майна буде низькою при слабкій захищеності кредитора. Лізинг також може спричинити подовжений період відчуження, якщо орендоване майно повертається лізинговій компанії для продажу, ліквідації або повторного лізингу. Період відчуження може значно варіюватися в залежності від ліквідності базового активу та попиту на актив при припиненні лізингу.

Процеси адміністрування і управління лізингом, які реалізує у першу чергу лізингодавець породжують також операційний ризик. Операційний ризик лізингу може бути спричинений збоями при документуванні і помилками в управлінні лізингом. Операційний ризик також може бути викликаний відсутністю ефективних механізмів моніторингу та контролю за витрачанням коштів на придбання нерухомості та отримання лізингових платежів. Стягнення зобов'язань з боржника може бути ускладнене, якщо лізингодавець не має юридичного права власності на предмет лізингу або застава не оформлена належним чином. Будь-які прогалини в дотриманні вимог щодо документування, контролю і моніторингу можуть привести до того, що лізингодавець не зможе збирати лізингові платежі і відновити контроль над предметом лізингу, якщо виникне необхідність у поверненні майна.

Об'єднання лізингових активів у пули є ще одним джерелом операційного ризику, оскільки обслуговуючі компанії тоді заміняють прострочені лізингові угоди або виплачують авансові платежі для покриття прострочених угод. Обидві ці ситуації призводять до самозаспокоєння з боку лізингодавців, які вкладають кошти в лізингові пули і недостатньої уваги приділяють якості підписаних лізингових угод.

Як і класичне кредитування, так і лізингова діяльність теж схильна до ризику зміни процентних ставок. Позики мають явну процентну ставку, в той час як лізингова угода узгоджується і підписується на основі неявної процентної ставки. Неявна ставка визначається на основі фіксованої процентної ставки за більшістю лізингових договорів в банківській сфері. Як правило, ризик зміни процентних ставок для лізингодавця є аналогічним до процентного ризику банку, який надає кредит за явною фіксованою процентною ставкою. Фіксовані процентні ставки піддають банк процентному ризику у випадку зміни процентних ставок через вплив маркетингових або макроекономічних чинників. Крім того, дострокова оплата або дострокове розірвання лізингових угод можуть спричинити неповне отримання зареєстрованої дебіторської заборгованості за лізинговою угодою, і тим самим, піддати банк додатковому ризику реінвестування в умовах падіння процентних ставок.

Такі дії лізингової компанії, як розірвання або зміна умов лізингової угоди, повернення у власність предмету лізингу або його ліквідація та інші схожі дії, що вживаються лізингодавцем для захисту своїх інтересів, можуть підірвати його репутацію. Неєфективна система доставки майна, судові позови про відповідальність кредитора і судові позови про відповідальність власника - все це приклади факторів, які можуть заплямувати репутацію лізингодавця. При роздільному лізингу (Leveraged leasing) ризики покладаються на банки-кредитори, страхові компанії або інші кредитні установи, а погашення кредитів забезпечують лізингові платежі та лізингове майно. Лізингодавець тоді несе відповідальність лише перед продавцем (виробником) предмету лізингу за повну і своєчасну оплату його вартості. Якщо банк, особливо якщо він виступає в ролі початкового лізингодавця, не виконує свої юридичні або фідучіарні зобов'язання, тоді він може завдати шкоди своїй репутації і послабити здатність успішно конкурувати в цій сфері діяльності.

Лізингові операції повинні бути повністю інтегровані зі стратегічними цілями і напрямками діяльності лізингової компанії, включаючи систему управління ризиками. Ефективність лізингової діяльності залежить значною мірою від наявності компетентного персоналу, здатного ідентифікувати та оцінювати ризики, приймати міри по їх пом'якшенню та подальшого моніторингу. Лізингові операції, що проводяться без постійних інвестицій в розвиток персоналу та інфраструктури можуть суперечити стратегічним цілям діяльності лізингової компанії чи банку. Будь-яке рішення банку брати участь в діяльності по фінансуванню лізингу без чіткого розуміння пов'язаних із нею ризиків і надійної операційної системи становить значний стратегічний ризик для банку. Крім того, нездатність забезпечити ефективний нагляд за фінансуванням лізингових операцій може збільшити стратегічний ризик банку на додаток до інших взаємопов'язаних ризиків, таких як кредитний, операційний і репутаційний.

Причиною виникнення портфельних ризиків є низький рівень диверсифікації активних і пасивних операцій лізингової компанії. Очевидно, що високий рівень диверсифікації забезпечує меншу ймовірність втрат, і навпаки. Для лізингової компанії особливе значення мають ризики структури лізингового портфеля у галузевому та територіальному розрізі, а також ризик концентрації лізингових активів та джерел фінансування лізингових операцій.

Ризик втрати ліквідності предмета лізингу пов'язаний з імовірністю збитків компанії при розірванні лізингової угоди через низьку здатність повторного лізингу вилученого у клієнта майна. До факторів, які впливають на ризик втрати ліквідності предмету лізингу можна віднести: відсутність вторинного ринку обладнання, недостатню мобільність; неможливість або високу вартість регулярного моніторингу в зв'язку з віддаленістю і низькою транспортною доступністю, швидкий моральний і фізичний знос.

Висновки. Ключовим ризиком для фінансової установи, яка задіяна у лізинговому бізнесі є кредитний ризик, оскільки лізингова операція дуже схожа до продажу забезпечених кредитних продуктів. У зв'язку із цим багато фахівців та регулятори вважають, що лізинг не слід виокремлювати від традиційних кредитних операцій у сенсі оцінювання кредитних ризиків. Незважаючи на те, що в основу кредитних та лізингових операцій покладено однакові принципи, такі як платність, строковість та повернення, проте у лізинговому бізнесі на відміну від кредитування практично усі учасники оперують не грошовими коштами, а майном. Це обумовлює необхідність врахування як лізинговими компаніями, так і решту учасниками лізингової угоди нової групи майнових та пов'язаних із ними ризиків. У статті нами було запропоновано класифікацію ризиків усіх учасників лізингового бізнесу, яка враховує ці аспекти.

На сьогодні у Європі нормативні вимоги до капіталу, які встановлено на основі стандартів Базель III, суттєво завищують профіль лізингових експозицій під ризиком. В Україні ж для лізингових компаній на відміну від банків не вироблено спеціальних вимог з боку регуляторів щодо розрахунку розміру резервів під активні операції та оцінювання ними величини достатності капіталу. З однієї сторони відсутність законодавчо встановлених вимог щодо резервування капіталу лізинговими компаніями відкриває їм більш доступ до своїх фінансових ресурсів, проте, з іншого боку, така ситуацію може спричинити значну недооцінку ними рівня ризику свого портфеля активів.

Список бібліографічного опису:

1. Підсумки 2018 року лізингодавців – учасників Асоціації [Електронний ресурс] / Сайт Українського об'єднання лізингодавців. Режим доступу: <http://uul.com.ua/2019/pidsumky-2018-roku-lizyngodavtsiv-uchasnykiv-asotsiatsiyi/>

2. Коваленко А. Ідентифікація ризиків діяльності лізингових компаній / Матеріали конференції “Economics & Management 2011” (ЕМ-2011), 24-26 November 2011, Lviv, с. 32-35.
3. The Use of Leasing Amongst European SMEs / Oxford Economics.-Eurostat / Access to Finance Statistics. 2015. Режим доступу: <http://www.leaseurope.org/Leaseurope%20SME%20Report%20Key%20Findings.pdf>
4. Leaseurope response to the European Commission consultation on the finalisation of Basel III [Електронний ресурс]. Leaseurope Brussels, 12 April 2018, 14 с. Режим доступу: http://www.leaseurope.org/uploads/documents/PSC/pp180412_LEA_Basel%20IV.pdf
5. EU-Wide Stress Test Aggregate Report, Aggregate Report. 2011EBA, 2011, 13 р. Режим доступу: https://eba.europa.eu/documents/10180/15935/EBA_ST_2011_Summary_Report_v6.pdf/54a9ec8e-3a44-449f-9a5f-e820cc2c2f0a
6. Li, Kai and Tsou, Chi-Yang. Leasing as a Risk-Sharing Mechanism. – July 1, 2019. Режим доступу: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3416247> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3416247>
7. Закон України Про фінансовий лізинг. Верховна Рада України. Закон від 16.12.1997 № 723/97-ВР.
8. Кишакевич Б. Ю., Мігулка О. О. Лізинг в епоху цифрової економіки: перспективи та напрями розвитку // Економічний простір, N 141.- 2019.- С.183-195.
9. Кишакевич Б. Ю. Стрес-тестування кредитного портфеля банку на основі багатфакторних моделей // Економічний простір : зб. наук. праць. Дніпропетровськ : ПДАБА. № 45. 2011. С. 161–171.
10. Тригуб О. В. Організаційні аспекти ризик-менеджменту при наданні лізингових послуг. БІЗНЕСІНФОРМ № 6, 2014. – с. 365-371.

References:

1. Pidsumky 2018 roku lizynhodavciv - uchasnkyiv Asociacii [Results of 2018 of lessors - members of the Association Підсумки 2018 року лізингодавців – учасників Асоціації], Сайт Ukrainskoho objednannia lizynhodavciv - Website of the Ukrainian Association of Lessors. Retrieved from: <http://uul.com.ua/2019/pidsumky-2018-roku-lizynhodavtsiv-uchasnkyiv-asotsiatsiyi/>
2. Kovalenko A. (2011) Identyfikaciya ryzykiv diyalnosti lizynhoviyh kompanij [Risk identification of leasing companies], Materials of the conference “Economics & Management 2011” (EM-2011), 24-26 November 2011, Lviv, p. 32-35.
3. The Use of Leasing Amongst European SMEs, Oxford Economics(2015), Eurostat, Access to Finance Statistics. Retrieved from: <http://www.leaseurope.org/Leaseurope%20SME%20Report%20Key%20Findings.pdf>
4. Leaseurope response to the European Commission consultation on the finalisation of Basel III. Leaseurope Brussels, 12 April 2018, 14 p. Retrieved from: http://www.leaseurope.org/uploads/documents/PSC/pp180412_LEA_Basel%20IV.pdf
5. EBA, 2011 EU-Wide Stress Test Aggregate Report, Aggregate Report (2011), p. 13. Retrieved from: https://eba.europa.eu/documents/10180/15935/EBA_ST_2011_Summary_Report_v6.pdf/54a9ec8e-3a44-449f-9a5f-e820cc2c2f0a
6. Li, Kai and Tsou, Chi-Yang. Leasing as a Risk-Sharing Mechanism (July 1, 2019). Retrieved from: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3416247> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3416247>
7. Zakon Ukrainy pro lizing [Law of Ukraine on financial leasing]. Verkhovna Rada of Ukraine. 16.12.1997 № 723/97-BP.
8. Kyshakevych B. and Mihulka O. (2019). Lizing v epohu cifrovoi ekonomiky: perspektyvy ta napriamy rozvytku [Leasing in the Digital Economy: Perspectives and Directions for Development], Ekonomichnyi prostir [Economic space], V. 141, p. 183-195.
9. Kyshakevych B. (2011). Stres testuvannia kredytnoho portfelia banku n osnovi bahatofaktornykh modelei [Stress testing of bank loan portfolio based on multifactor models], Ekonomichnyi prostir [Economic space], V. 45. p. 161–171.
10. Trihub O. (2014). Orhanizacijni aspekty ryzyk-menedgmentu pri nadanni lizynhoviyh posluh [Organizational aspects of risk management in the provision of leasing services]. BIZNESINFORM, V. 6, p. 365-371.

Рецензент д.е.н., професор Кишакевич Б.Ю.

DOI: <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-4-32>

УДК 336.025:351.863

Полторак А.С., к.е.к, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена розробленню методичного підходу до експрес-оцінки стану фінансової безпеки України, який базується на застосуванні поліноміальної степеневої кореляційно-регресійної моделі, в якій використано обмежену кількість індикаторів, обраних із сукупності показників стану фінансової безпеки України, запропонованих у Методиці, рекомендованій до використання Міністерством економічного розвитку і торгівлі у процесі оцінки стану економічної безпеки. Доведено та обґрунтовано, що застосування запропонованого методичного підходу до експрес-оцінювання стану фінансової безпеки України дозволяє отримувати оперативні та достовірні дані щодо зміни стану фінансової безпеки, які доречно використовувати у процесі подальшої розробки заходів щодо зміцнення стану фінансової безпеки України, на основі обмеженої кількості індикаторів.

Ключові слова: фінансова безпека; економічна безпека; національна безпека; експрес-оцінка; аналіз стану фінансової безпеки.

Poltorak A.

EXPRESS ANALYSIS OF THE STATE OF UKRAINE'S FINANCIAL SECURITY